YÛSUF BİN HÜSEYN RÂZÎ

Evliyânın büyüklerinden. İsmi Yûsuf bin Hüseyn bin Ali er-Râzî olup, künyesi Ebû Ya'kûb'dur. Haram ve şüphelilerden çok sakındığı gibi, dünyâya da hiç düşkün olmayıp, zâhir ve bâtın ilimlerinde âlim idi. Edîb idi. Çok güzel konuşur, ma'rifet ve esrârdan anlatırdı. Zamanında Cibâl ve Rey şehrinin âlimi idi. Çok seyahat etti. Zünnûn-i Mısrî'nin talebesi olup, aynı zamanda; Ebû Türâb Nahşebî, Yahyâ bin Mu'âz ve başka âlimlerle de görüşüp sohbet etti ve kendilerinden ilim öğrendi.

Ebû Sa'îd Harrâz ile yol arkadaşlığı ve Cüneyd-i Bağdadî ile mektûblaşmaları meşhûrdur. 304 (m. 915)'de vefât etti. Vefât ederken, "Yâ Rabbi! Gücüm yettiği kadar insanları sana da'vet ettim. Kusurlarımı bağışla" dedi ve vefât etti. Vefâtından sonra kendisini rü'yâda görüp, "Hâlin nasıldır?" diyenlere, "Allahü teâlâ, vefât ederken söylediğim sözü tekrar söylememi emretti. Ben de söyledim. Sonra bana "Seni sana bağışladım" buyurdu" dedi.

Şeyh-ül-İslâm Abdullah-ı Ensârî (radıyallahü anh), "Allahü teâlâ ona, niçin "Seni sana bağışladım" buyurdu biliyor musunuz? Allahü teâlâ ile kendisi arasında vasıta, yine kendisidir de ondan" buyurdu.

Ömrü uzun olup, Allahü teâlânın dînine hizmet etmekle geçti, İnsanların İslâmiyeti doğru olarak öğrenmeleri için çok gayret ederdi. Edebi çok fazla idi ve kendisinden dahi haya ederdi. Nefsin kötü olan isteklerine tâbi olmamak ve ona muhalefet etmekte çok ileri idi. Geceleri hiç uyumaz. Hep ibâdetle meşgûl olurdu. Fazla uykusuzluk sebebi ile gözlerinde hafif kırmızılık ve bitkinlik vardı. Kerâmetleri meşhûrdur. İnsanların fazla teveccühünden sakınır, kendisini olduğundan aşağı gösterirdi. Ebû Ya'lâ diyor ki, "Yûsuf bin Hüseyn, zamanında, kelâm ve tasavvuf ilmini en iyi bilendi." İmâm-ı Şa'rânî diyor ki; "Kur'ân-ı kerîm okunduğu zaman, gözyaşlarını tutamaz çok ağlardı."

Seyahatlerinden birisinde, Arabistan'da bir kabileye uğradı. Kabile reîsinin kızı, kendisini görüp âşık oldu. Bir yolunu bulup, Yûsuf bin Hüseyn (radıyallahü anh) yalnız iken yanına geldi. Yûsuf bin Hüseyn (radıyallahü anh), hemen kaçarak başka bir yere gidip oturdu. Başını dizlerine koydu. Çok yorulmuş olduğu için uyuyuverdi. Rü'yâsında, benzerini hiç görmediği bir yerde, yeşiller giyinmiş kimseler gördü. Birisi de, pâdişâh misâli taht üzerinde oturuyordu. Kendilerine yaklaşıp kim olduklarını sordu. Onlar, kendisine çok saygı ve hürmet gösterip yol açtılar ve "Bizler melekleriz. Taht üzerinde oturan da Yûsuf aleyhisselâmdır. Yûsuf bin Hüseyn'i ziyârete geldi" dediler. Yûsuf bin Hüseyn (radıyallahü anh), çok hayret etti ve mahcûb oldu. Ağlamaklı bir ses ile "Hasbünallah. Ben kim oluyorum ki, Allahü teâlânın Peygamberlerinden birisi benim ziyâretime gelsin, olacak şey değil" dedi. Bu sırada Hazreti Yûsuf, tahttan inip kendisiyle müsâfeha etti ve kendisine sarıldı. Yûsuf bin Hüseyn (radıyallahü anh) ona, "Ey Allah'ın Peygamberi, ben kim oluyorum ki, bana bu kadar iltifât ediyorsunuz?" dedi. Hazreti Yûsuf buyurdu ki, "O kabile reîsinin güzel kızı, sen yalnız iken yanına gelince, sen Allahü teâlâdan korkarak ve Allahü teâlâya sığınarak oradan çıkınca, Allahü teâlâ, senin hâlini bana ve meleklere gösterip buyurdu ki: "Ey Yûsuf! Bak, senin, Zelîha'dan kaçtığın gibi, bu Yûsuf da kabile reîsinin kızından nasıl kaçtı" buyurdu ve beni bu meleklerle birlikte seni ziyârete gönderip sana söylememi emretti ki, "Her şeyin bir nişanesi vardır. Bu zamanın nişanesi Zünnûn-i Mısrî'dir. İsm-i a'zam ona verildi. Huzûruna git. Hem de sana şu müjdeyi vermemi emretti ki, (Sen, Allahü teâlânın seçilmiş kullarındansın)" buyurdu.

Yûsuf bin Hüseyn (radıyallahü anh) uykudan uyandığında aşk-ı ilâhi her tarafını kaplamıştı. Kendisine verilen işâret üzerine Mısır'a doğru yola çıktı. Bir an önce Zünnûn-i Mısrî'ye kavuşmak arzusunda idi. Nihâyet Zünnûn-i Mısrî'nin (radıyallahü anh) meclisine gelip oturdu. Beş sene, bu sohbet meclisine devam etti. Beşinci yıl sonunda hocası kendisini çağırıp, "Artık memleketine git. Allah rızâsı için insanlara nasîhat et, ama arada halkı görme. Allah için konuş" buyurdu. "Peki efendim" deyip ayrıldı. Memleketi olan Rey şehrine gelince bir meclis kurup, insanlara nasîhat etmeye başladı. Birgün meclisine geldiğinde, hiç kimse yoktu. Geri dönüp gidecekti. Yaşlı bir kadıncağız kendisine "Zünnûn (radıyallahü anh) sana "Arada halkı görme" dememiş miydi? Sen Allah için konuş" dedi. Bu söz karşısında şaştı kaldı. Kimse olsun olmasın konuştu. Bu hâl elli sene böyle devam etti. İbrâhîm-i Havvâs (radıyallahü anh) Yûsuf bin Hüseyn'in talebesi olup, bunun sohbeti bereketi ile çok yüksek hâllere ve makamlara kavuştu.

Abdülvâhid bin Zeyd çok içki içer, devamlı sarhoş hâlde bulunurdu. Birgün yolu, Yûsuf bin Hüseyn'in va'z verdiği meclise uğradı. Yûsuf bin Hüseyn'in bereketli sözlerini işitip, kalbinde öyle bir hâl oldu ki, kendinden geçmiş olarak yere yığılıverdi. Kendine geldikten sonra, kalkıp kabristana gitti. Yaptıklarına çok pişman olup, devamlı ağlıyordu. Üç gün sonra, Yûsuf bin Hüseyn gidip kendisini getirdi. O, bu hâlden sonra sâdık talebelerden oldu.

Nişâbûrlu bir tüccârın, bin altına satın aldığı çok güzel bir câriyesi vardı. Bu tüccârın acele olarak başka bir şehre gitmesi icâb etti. Câriyeyi güvendiği bir kimsenin evine emânet olarak bırakıp gitti. Bu ev sahibi, bir aralık câriyeyi gördü. Kendisine âşık oldu. Hemen Ebû Hafs Haddâd'ın (radıyallahü

anh) yanına gidip hâlini anlattı ve “Ben ne yapayım?” dedi. O da, “Senin, Rey şehrinde bulunan Yûsuf bin Hüseyn’in yanına gitmen lâzımdır” buyurdu. O kimse hemen yola çıkıp Irak’da bulunan Rey şehrine geldi. Yûsuf bin Hüseyn’in yerini sordu. Sorduğu kimseler, uygunsuz sözler söyleyip, yanına gitmesine mâni oldular. Hattâ çok ileri gidip, öyle şeyler söylediler ki, gelen kimse bunlara aldanıp, geldiğine pişman oldu ve geri döndü. Ebû Hafs’ın yanına geldiğinde, “Niçin onu görmeden geri geldin?” buyurdu. O da, “Onun için şöyle şöyle söylediler. Ben de yanına gitmekten vaz geçip geri döndüm” dedi. Ebû Hafs, “Sen tekrar git ve kendisini gör” buyurdu. O kimse tekrar dönüp Rey şehrine geldi. Yûsuf bin Hüseyn’in (radıyallahü anh) bulunduğu yeri sordu. Bu sefer, önceki söylediklerini daha fazlasıyla söylediler. Fakat ısrar edince evini gösterdiler. İzin alıp içeri girdiğinde gördü ki, yaşlı bir zât oturmuş, karşısında bir genç, önünde bir sürahi ve kâse bulunuyor. Gelen kimse selâm verip oturdu. Yûsuf bin Hüseyn, yüzünden nûr akan çok sevimli bir zât olup, öyle güzel şeyler anlatıyor, öyle tatlı konuşuyordu ki, gelen kimse hayretler içinde kaldı. “Efendim. Lütfen söyleyiniz. Bu nûrânî yüz, bu tatlı sözler, şu sürahi ve kâse ve dışarıdakilerin söyledikleri ne demek oluyor?” dedi. Yûsuf er-Râzî (radıyallahü anh), “Şu gördüğün genç, benim oğlumdur. Kendisine Kur’ân-ı kerîm okutuyorum. Şarap kabı gibi zannedilen şu kırmızı sürahi içinde su var. Bu bardakla, gelenlere su ikram ediyorum. Su testisi bulunmadığı için, bunu kullanıyorum” buyurdu. Gelen kimse, “Peki, böyle hareket edip, insanların hakkınızda uygunsuz sözler söylemelerine imkân vermenize sebeb nedir?” diye sorunca, “İnsanlar bana güvenmesinler ve birşey emânet etmesinler diye” buyurdu. Gelen kimse onun ayaklarına kapanıp af diledi.

Birgün kendisine “Peygamber efendimizin, “Yâ Bilâl! Bizi ferahlandır” hadîs-i şerîfi hakkında ne dersiniz?” dediler. Cevâbında buyurdu ki, “Bunun ma’nâsı “Yâ Bilâl! Ezan okumakla, bizi dünyâ meşgalelerinden ve sözlerinden rahatlandır” demektir. Çünkü, Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) namazda rahatlardı. Namaz gözünün nûru idi.”

Yûsuf bin Hüseyn’in (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîflerden ikisi şunlardır:

“Sizden biriniz, kendisi için istediği bir şeyi müslüman kardeşi için de istemedikçe, kâmil mü’min olamaz.”

“Bir kimse âşık olsa, gizlese, iffetini muhafaza etse ve ölse, şehîddir.”

Yûsuf bin Hüseyn (radıyallahü anh) buyurdu ki:

“Yapmacık olarak, riya ile yapılmış çok az bir amelle Allahü teâlânın huzûruna çıkacağıma, günâh yükü ile çıkmayı tercih ederim.”

“Allah yolunda yürümek arzusunda bulunan bir tâlib, azîmeti bırakıp ruhsatla amel ederse, artık ondan hayır gelmez, ilerliyemez.”

“Nefsin aldatmasına, dünyânın yalancı ve geçici tadına kapılan, hayrın tadını alamaz. Yabancılarla beraber olmak, bu yolda yürüyenler için felâkettir.”

“Allahü teâlânın kendilerini her an görmekte olduğunu bilen insanlar, O’nun kendilerini görmekte olduğunu düşünerek, O’ndan ve emirlerinden başka şeye iltifât etmekten haya ederler.”

“Kim, Allahü teâlâyı hakkıyla zikrederse, O’ndan başka her şeyi unutur. O’nun zikri ile O’ndan başka her şeyi unutan kimseyi, Allahü teâlâ her şeyden muhafaza eder.”

“Dünyâda en kıymetli şey, ihlâstır.”

“Allah yolunda yürümek isteyen bir kimse için, en büyük tehlike; bu yolda olmayan kimselerle beraber olmaktır.”

“Se’âdete kavuşmak istersen, edeble ilim öğren, edeble ilim öğrenen onunla iyi amel eder. İyi amel eden, hikmet sahibi olur. Hikmet elde edilince, insan zühd sahibi olur. Zühd sahibi olunca, kalbinde, insanı Allahü teâlâdan uzaklaştıran şeylerin sevgisi kaybolur. Bu sevgi kaybolunca, insan âhirete rağbet eder. Hep âhıreti düşünen ve ona hazırlanmakla uğraşan kimse, Allahü teâlânın rızâsına kavuşmuş demektir.”

“Bütün hayırların hepsi, bir ev gibidir. Anahtarı da tevâzudur. Bütün kötülüklerin hepsi de, bir ev gibidir. Onun anahtarı da kibirlenmektir. Nitekim, Âdem aleyhisselâmın zellesinden dolayı tevâzu etmesi ile affa ve ikrama kavuşması ve İblîs’in kibirlenmesi, kendisine hiçbir şeyin fayda vermeyip zelîl olması buna delîldir.”

“Aklın zâhiri, sevgili Peygamberimize tam tâbi olmaktır. Aklın bâtını, hâlini gizlemek ve aklın aslı ise, sükût etmektir.”

“Dünyâda iki türlü taşkınlık ve azgınlık vardır. Bunlardan biri ilim sebebiyle yapılan azgınlık, diğeri de mal sebebiyle yapılandır. İlim sebebiyle olan taşkınlıktan kurtulmak, ancak ibâdetle olur. Mal sebebiyle olan taşkınlıktan kurtulmak ise, ona ehemmiyet vermeyip uzaklaşmakla mümkün olur.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tabakât-üs-sûfiyye sh. 185

2) Hilyet-ül-evliyâ cild-10, sh. 238

3) Sıfât-üs-safve cild-4, sh. 84

4) Tabakât-ül-kübrâ cild-1, sh. 105

5) Târih-i Bağdâd cild-14, sh. 314

6) El-Bidâye ven-nihâye cild-11, sh. 126

7) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 245

8) Risâle-i Kuşeyrî sh. 158

9) Nefehât-ül-üns sh. 238

10) Keşf-ül-mahcûb sh. 238

11) GAS cild-1, sh. 650

12) Tezkiret-ül-evliyâ cild-1, sh. 280